

Сонько С.П.
Криворізький економічний інститут КНЕУ

АНТРОПОГЕНЕЗ ТА АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНА РЕФОРМА

Формування антропогенних ландшафтів за прямою участю людини важко сьогодні дискутувати - це вже здійснений факт. Проте, механізми людського впливу на довкілля ще до кінця не досліджені, при тому, що розроблена велика кількість класифікацій як напрямків такого впливу, так і самих антропогенних ландшафтів. На нашу думку прагнення людини до ієрархічності у організації свого буття на нашій планеті є одним з головних чинників формування антропогенних ландшафтів. Прямим же втіленням у життя ієрархічності є адміністративно-територіальний устрій, у якому реалізується сучасне просторове буття людини. Саме такий устрій - це не лише головна умова існування людської цивілізації і провідний чинник антропогенезу, а й умова, яку людина насильно нав'язала природі ще з часів неоліту. Сьогоднішні спроби інтерпретувати антропогенез як «коеволюцію», «співіснування», «співтворчість» Людини з Природою автор розцінює як черговий виток антропоцентризму як за формою, так і за суттю. Відтак, антропогенні ландшафти доцільніше було би називати антропоцентричними.

Стаючи на такі позиції, автор - як економіко-географ, свідомо уникає проблеми критеріїв типології і класифікації антропогенних ландшафтів і намагається ставити їхнє утворення у пряму залежність від загально планетарного процесу антропогенезу. Тим більше зважаючи на те, що у більшості класифікацій провідним критерієм є рівень змінності або порушеності людиною природних ландшафтів. У попередніх публікаціях (Сонько, 2001-2004) виділялись історичні етапи антропогенезу з виділенням відповідних форм опосереднення географічного простору людиною. Прямо похідним результатом цих досліджень став висновок про пошуки нових екологічно толерантних форм просторового буття людини, форм які би унеможливили навіть вживання слова «антропогенний» по відношенню до природних ландшафтів.

Територія міст на нашій планеті наближається до 2% загальної її площі. Отже, решта антропогенне освоєної її поверхні - це сільська місцевість, де сформувався певний, освячений тисячоліттями життєвий уклад людини. У такому укладі природні ландшафти є невід'ємною нічим незамінною компонентою, яка, на думку М. Гумільова, формує у кожної людини відчуття Батьківщини передусім через речовинно-енергетичний обмін. Тим більше це стосується України, де традиційним є саме сільський образ життя.

Високо цінуючи потуги нової влади уладнати нарешті адміністративно-територіальний устрій у нашій державі, треба все ж констатувати, що АТР на сьогоднішній день потерпіла повне фіаско. Головна причина цього - глибоке нерозуміння провідних просторових напрямків антропогенезу. Вони ж укладаються у певну просторову ієрархію, яка об'єктивно вибудовується починаючи з рівня світових міст і закінчуючи найменшим хутором.

Автор не вперше робить спробу пошуків оптимальних соціо-природних форм просторової організації географічної оболонки. У роботах попередників (Б. Родман, О. Топчієв, О. Ковальов) Людині з її господарством відводиться роль еволюційно вищої істоти, яка відмежовує себе від навколишньої природи «антропогенними», «урбаністичними», «цивілізаційними» просторовими межами. Внутрішнє відчуття несправедливості такого відмежовування спонукало свого часу автора до пошуків якісно нових форм просторового буття Людини, форм, дійсно наближених до природного речовинно-енергетичного обміну. Людина не є потворою, яку треба тримати у вольєрі, щоби вона не започатковувала «антропогенні ландшафти». Тоді такі ландшафти дійсно

стають антропоцентричними. Людина набагато розумніша для того щоби збагнути, що співтворчість (термін Н. Моїсеєва) з Природою передбачає пошуки саме таких форм.

Нажаль, ця проблема, як і багато інших у слов'янському світі, поки що лежить у площині віри, або, висловлюючись науковою мовою, - утопії. Російський економіст-аграрник О.В. Чаянов ще на початку 20 століття у своєму літературному творі «Путешествие моего брата Алексея в страну крестьянской утопии» пропонував перекроїти «тканину універсума» у бік повної ліквідації міст з земної поверхні. А, вірніше, змінити їхній соціальний статус, зробивши лише осередками тимчасового відпочинку людей, які більшість часу живуть на землі, у сільській місцевості, а, вірніше, у Природі. У сьогоднішній Росії, де ще сильними є традиції старої руської общини, завдяки творам В.Мегре (цикл «Анастасія») відроджуються традиції гармонізації відносин з довкіллям. Адміністративно-територіальна реформа в Україні лише тоді буде успішною, коли буде здійснене дослідження просторових напрямків антропогенезу, встановлені рівні просторової ієрархії системи розселення, будуть досліджені сучасні кордони агроєкосистем - як об'єктивних формі екологічно-просторового буття Людини. А, найголовніше, що потрібно зробити, це поступово відмовитись від вживання словосполучення «антропогенний ландшафт», яке дискредитує географію як науку.

Екологічна ідея на кшталт комуністичної -
Можна довго боротись за її перемогу -
Мітингувати, утворювати рухи політичні,
Збирати внески і у майбутнє «вказувати світлу дорогу».

«Міністерства екології» є в багатьох країнах,
Але що ж докорінно від того змінилось?
Може розцвіли квіти на нафтових свердловинах,
Чи біля Чорнобиля курортне місто утворилось?

Ні, цього нема і не буде, здається, ніколи,
Оскільки тиск на Природу вже неприкритий.
І залишаються після людини ландшафти голі,
Які «антропогенними» вже встигли охрестити.